

Conèixer el territori i la llengua: les valls de la Marina Alta (la Vall de Laguar, la Vall d'Ebo, la Vall de Gallinera, la Vall d'Alcalà, la Vall de Pop)

L'activitat tindrà lloc els dies 19, 20 i 21 d'abril a la Vall de Laguar i s'adreça a la comunitat universitària

El Vicerectorat d'Organització d'Estudis, Qualitat, Acreditació i Llengües de la Universitat Politècnica de València, per mitjà del Servei de Promoció i Normalització Lingüística (SPNL), organitza l'activitat "Conèixer el territori i la llengua: les valls de la Marina Alta (la Vall de Laguar, la Vall d'Ebo, la Vall de Gallinera, la Vall d'Alcalà, la Vall de Pop)" per a practicar la llengua mentre coneixem el territori, els dies 19, 20 i 21 d'abril de 2024, inclosa dins de les activitats d'El Vint-i-5, que es realitzen cada any al voltant de la data històrica del 25 d'Abril.

L'activitat es desenvoluparà sobretot a Vall de Laguar -una de les valls de la Marina Alta-, municipi que inclou els pobles de Campell (el poble de Baix), Fleix (el poble del Mig) i Benimaurell (el poble de Dalt).

DESTINATARIS DE L'ACTIVITAT: membres de la UPV, amb acompanyants (adults i xiquets)

INFORMACIÓ SOBRE EL TERRITORI: consulteu l'ANNEX I

PROGRAMA

Divendres 19 d'abril

16 h	Eixida de l'autocar des del Campus de Vera de la UPV
17.30 h	Arribada a Campell (la Vall de Laguar)
18 h	Berenar
18.15 h	Benvinguda de Juan Carlos Mengual, alcalde de la Vall de Laguar PRESENTACIÓ: LES VALLS DE LA MARINA ALTA I: GEOGRAFIA, NATURA, HISTÒRIA I LLENGUA <ul style="list-style-type: none"> - Context territorial de les Valls de la Marina, amb Rafael Delgado, Universitat Politècnica de València - Interconnexió, natura, activitats humanes... a les valls de la Marina Alta, amb Vicent Morera, Unió Cultural d'Amics de la Vall de Gallinera - D'Al-Azraq i Jaume I als moriscos i mallorquins", amb Núria Bolufer, Mancomunitat Cultural de la Marina Alta (MACMA) - El parlar salat de la Marina Alta, amb Pepa Garcia, IES de Pedreguer

SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

	<p>- Topònims i cognoms de la Vall de Laguar, amb Daniel Riera, mestre Lloc: Centre Polivalent de Campell (C/ Santa Anna)</p>
	<p>a) Jocs populars per als xiquets Lloc: Carrer del Rei En Jaume de Campell</p>
20.30 h	<p>Sopar Restaurant El Nou Cavall Verd</p>
21.30 h	<p>Contes entre el Quart Creixent i la Lluna Plena: lectures contades i llegides de textos literaris de la Marina Alta, amb les escriptores Pepa Guardiola (Xàbia), Empar Ferrer (Benitatxell) i Pepa Vidal (la Vall de Laguar) i el rapsode Joan Femenia (Pego) Lloc: Restaurant El Nou Cavall Verd</p>

Dissabte 20 d'abril

7.30- 8.30 h	<p>Desdejun i recollida del pícnic de l'esmorzar Centre Polivalent de Campell i La Casota de Fleix</p>
	<p>Rutes temàtiques a peu guiades, amb tres opcions. Esmorzar durant la ruta</p>
8 h	<p>DS1. VIDA ENTRE RIUS I BARRANCS. PR-CV 147 El Barranc de l'Infern (6.700 escalons, "La catedral del senderisme"): Fleix - font Grossa – riu Girona - Juvees d'Enmig – font de Reinós - riu Girona - Juvees de Dalt – Barranc Racons – l'alt de l'Ombria - font dels Olbis - Benimaurell – Fleix (dificultat alta, 14 Km). Guia: Fernando Sendra</p>
8.30 h	<p>DS2. EXPERIÈNCIES D'ECONOMIA TRADICIONAL: RAMADERIA I APICULTURA 8.30 h: Ramaderia: Com es pastura un ramat de cabres i cabrits. Pasturatge des del Campell al Penyó i Fleix, amb Àngela Mas Mengual, mestra i pastora de la Vall de Laguar. Dificultat baixa. 13 h: Apicultura: Com es fa la mel, amb Carlos Gavilà, El Serralet de Segària. Xarrada al Centre Social de Fleix</p>
8.30 h	<p>DS3. SANITAT I NATURA Passejada botànica de Campell a Fontilles, per l'Ombria i la font del Gel, i visita al sanatori, història i cooperació, amb Jaume X. Soler Marí, botànic, i Josep Bernabeu, Universitat d'Alacant (dificultat baixa, 3 Km). Tornada amb autocar a Fleix</p>

SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

14.30 h	Dinar Centre Polivalent de Fleix (C/ Sant Josep)
18.15 h	Berenar amb coca maria A Fleix
18.30	a) TALLER "territori sonor i poètic amb imatges" , a càrrec d'Anna Ballester i Beatriu Tortosa, Fundació Bromera per al Foment de la Lectura. Una activitat per escoltar i interpretar dibuixant en un mural Lloc: placeta del carrer de la Font de Fleix
	a) LES VALLS DE LA MARINA ALTA II: XARRADA SOBRE CUINA, RAMADERIA, AGRICULTURA, SOCIETAT I CULTURA DE LA MARINA ALTA. PROXIMITAT I MEMÒRIA - Cultura, societat i emigració de la Marina Alta a Amèrica , Vicent Ortuño, exgerent de la MACMA - La ramaderia i la indústria alimentària , Sergi Soria, Ca Rabosa - Els riurats, el raïm i la cultura de la pansa , Andreu Costa, Mercat del Riurau de Jesús Pobre - Presentació del llibre <i>Cuina nostra, relat de memòria gastronòmica</i> , Casimir Romero, autor - Com adaptar la cuina tradicional a l'alta cuina , Evarist Miralles, Restaurant El Nou Cavall Verd Lloc: Centre Polivalent de Fleix
20.30 h	Sopar Restaurant El Nou Cavall Verd
21.30 h	Pau Alabajos canta Vicent Andrés Estellés. La veu d'un poble Lloc: Restaurant El Nou Cavall Verd

Diumenge 21 d'abril

7.30 – 8.30 h	Desdejuni i recollida del pícnic de l'esmorzar Centre Polivalent de Campell i La Casota de Fleix
	Rutes temàtiques a peu guiades. Els autocars eixiran des de Campell (Centre Polivalent) fins a l'inici de les rutes. Esmorzar durant la ruta. En acabar cada una de les rutes, l'autocar recollirà els participants per tornar a Fleix.

SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

8 h	DG1: PAISATGES DE LA MARINA. PR-CV 149: El Castellet: de Castell de Castells (la Vall de Pop) al Castellet , una espectacular vista sobre les muntanyes (el Puig Campana, l'Aitana...), l'embassament de Guadalest i la mar de la Marina (dificultat mitjana, 8 Km). Guia: Fernando Sendra
8 h	DG2: PREHISTÒRIA I HISTÒRIA. Ruta El Pla de Petracos i el Barranc de Malafí. Visita a les pintures rupestres del Neolític , de l'art macroesquemàtic, declarades Bé d'Interés Cultural i de la Humanitat per la Unesco, i passeig per l'espai de lluita entre els cristians i els moriscos el 1609. Visita al Museu d'Art Rupestre i Etnologia de Castell de Castells (dificultat baixa, 4 Km), amb Carles Miret, arqueòleg, i tècnics del Museu d'Art Rupestre
8.30 h	DG3: NATURA DE LES ZONES HUMIDES. Visita al Parc Natural de la Marjal de Pego-Oliva. La natura de les zones humides (hàbitats, flora i fauna) (dificultat baixa, 3 Km). Guies: tècnics del Parc Natural de la Marjal de Pego-Oliva
14.30 h	Dinar Centre Polivalent de Fleix
16.30 h	Eixida de l'autocar des de Fleix i Campell cap a València (Des del pàrquing de Fleix i el Centre Polivalent del Campell, C/ Santa Anna)
18 h	Arribada a València

PREINSCRIPCIÓ: fins al 8 d'abril (23.59 h) o fins que es cobrisquen les places, pel formulari "[Preinscripció Conèixer el territori i la llengua](https://bit.ly/Conèixer)" (<https://bit.ly/Conèixer>). Les places són limitades.

CONFIRMACIÓ DE LA PREINSCRIPCIÓ: Una vegada feta la preinscripció, l'SPNL enviarà una comunicació amb l'aportació que correspon, el concepte i el número de compte on cal fer la transferència. A continuació, les persones admeses hauran d'enviar a dinamitzacio.spnl@upv.es el justificant de la transferència, en el termini que s'indique, per a poder confirmar la inscripció.

**SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA**

APORTACIÓ DELS PARTICIPANTS (inclou: autocar, allotjament, àpats, rutes guiades, activitats, obsequis i assegurança d'accidents)

PAS i PDI i acompanyants adults (cases rurals)	110 euros
de 13 a 17 anys (cases rurals)	75 euros
de 3 a 12 anys (cases rurals)	65 euros
menors de 3 anys (cases rurals)	0 euros
estudiants UPV (cases rurals o bungalows)	90 euros
estudiants UPV (tendes de campanya al càmping)	70 euros
voluntaris lingüístics UPV (cases rurals o bungalows)	85 euros
voluntaris lingüístics UPV (tendes de campanya al càmping)	65 euros

DESPLAÇAMENT: El desplaçament es realitzarà amb autocar des del campus de Vera. Les persones que vulguen anar amb cotxe, cal que ho indiquen en el formulari.

ALLOTJAMENT: L'allotjament serà en diferents llocs dels pobles de la Vall de Laguar: cases rurals a Campell, Fleix o Benimaurell i bungalows o tendes de campanya al càmping de Campell.

INFORMACIÓ COMPLETA DE LES RUTES A PEU GUIADES: consulteu l'**ANNEX II**

RECOMANACIONS GENERALS: document d'identitat o passaport, targeta sanitària o de la vostra assegurança, carnet de senderisme (en el cas de tenir-ne), tovallola, gorra o barret, crema solar, llanterna o frontal, armilla reflectant, calçat de muntanya (preferible) o esportiu (que no tinga la sola llisa), calcetins apropiats, impermeable, ampolla amb aigua (1 o 1,5 l), barretes energètiques o fruits secs, càmera fotogràfica o mòbil, bastons de senderisme (en el cas de tenir-ne), motxilla (aconsellable).

MÉS INFORMACIÓ: dinamitzacio.spnl@upv.es

ORGANITZA: Servei de Promoció i Normalització Lingüística (www.upv.es/bondia)

COL·LABOREN: Acadèmia Valenciana de la Llengua, Ajuntament de la Vall de Laguar, Ajuntament de la Vall d'Ebo, Ajuntament de Castell de Castells, Diputació d'Alacant, Museu Arqueològic d'Alacant (MARQ), Mancomunitat Cultural de la Marina Alta, Pego i les Valls, Parc Natural de la Marjal de Pego-Oliva, Parc Natural del Montgó, Museu Arqueològic d'Alacant, Diputació d'Alacant, Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, Unió Cultural d'Amics de la Vall de Gallinera, Centre Excursionista de Pedreguer, Mercat del Riurau de Jesús Pobre, El Serralet de Segària, Fundació Bromera per al Foment de la Lectura, Fundació Sambori, Edicions del Bullent, Edicions 96, Alalimón Creaciones

CONÈIXER EL TERRITORI I LA LLENGUA. ANNEX I

INFORMACIÓ SOBRE LES VALLS DE LA MARINA ALTA (LA VALL DE LAGUAR, LA VALL D'EBO, LA VALL DE GALLINERA, LA VALL D'ALCALÀ, LA VALL DE POP) (extreta de la MACMA, el IECMA, la Viquipèdia...)

*“Que bonica estàs, Marina, vestida de verd i blau,
amb perfums de mandarina flairant-te la pell suau.
Que bonic!, el cap de la Nau que corona els teus relleus...
Que gentils remors de veus mussiten sorolls de pau
de compassos semibreus.”*

Salvador Bolufer

La Marina Alta és una comarca costanera, amb capital a Dénia, de transició entre el litoral pla i obert de la Safor i els penya-segats marítics de la Marina Baixa. La comarca es divideix abruptament en tres zones de plana separades per agrestes muntanyes: la zona més gran d'horta es troba a voltant del riu Girona, amb cultiu intensiu de taronger; al sud, una plana al voltant del riu Gorgos, on predominen els ametlers i el raïm, i una plana marjalenca a l'extrem nord.

La costa de la Marina Alta és dominada per quatre muntanyes importants (la Segària, el Montgó, la serra de Bèrnia i el puig de la Llorença), que es complementen per tot un conjunt de serralades d'interior (l'Almirall, la Foradada, la del Migdia, la Carrasca d'Ebo, la del Penyó o Cavall Verd, la d'Alfaro, la Muntanya Gran, la del Seguili, la del Carrascar de Parcent, la del Ferrer), les quals formen part de la serralada Bètica. Aquesta forma una sèrie de valls de difícil accés a l'interior de la comarca, anomenades *les Valls*, que s'orienten sobretot de l'oest a l'est, partint d'una línia vertical entre Pego i Xaló: la Vall de Laguar, la Vall d'Ebo, la Vall de Gallinera, la Vall d'Alcalà, la Vall de Pop...

Cada una es vertebra pel curs alt d'uns rius ben encaixonats entre serres agrestes, amb només petites zones de replà: la depressió d'Ebo, la d'Alcalà i la riba del riu Gallinera. La Vall de Laguar ni tan sols disposa d'una ribera, sinó que els pobles es troben penjats sobre un barranc profund format pel curs alt del Girona. Només una de les valls ofereix una modesta plana interior: la Vall de Pop, que recorre el curs mitjà del riu Gorgos. Entre la Segària i la muntanya Gran de Pedreguer, pel curs mitjà del riu Girona, la plana d'Ondara-Dénia s'esmuny i conforma una mena de vall ampla amb relleus suaus i on abunden pobles modestos d'origen morisc agrupats en la subcomarca anomenada la Rectoria.

Els rius de la comarca són el Bullent i el Molinell –o Racons–, que fan de frontera al nord i alimenten la marjal de Pego; el Girona i el Gorgos –o de Xaló–, que formen les valls principals i reguen les dues planes al·luvials de Dénia i Xàbia; i a la capçalera d'aquests, l'Alcalà o Ebo (afluent del Girona) i el de Castells (afluent del Gorgos). Tots són de caràcter torrencial, de manera que sovint no porten aigua i, amb les pluges fortes de la tardor, poden desbordar-se, tal com feu el Girona l'octubre del 2007.

Demogràficament, les Valls es componen de diversos pobles, amb una població mal repartida:

**SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA**

- la Vall de Laguar està situada en una àrea molt muntanyenca, en el curs alt del riu Girona, i està formada per tres pobles que formen un sol municipi (Campell o el Poble de Baix, Fleix o el Poble del Mig i Benimaurell o el Poble de Dalt), amb una població de 840 habitants.
- La Vall d'Ebo es tracta d'una població enclavada en una de les zones més escarpades, amb una població de 200 habitants.
- La Vall de Gallinera està formada per vuit pobles (Benirrama, Benialí, Benissivà, Benitaia, la Carroja, Alpatró, Llombai i Benissili), que conformen un sol municipi, amb una població de 550 habitants.
- La Vall de Alcalá està conformada per dos pobles menuts (Alcalà de la Jovada i Beniaia), que conformen un sol municipi, amb una població de 160 habitants.
- La Vall de Pop té una població de vora 19.000 habitants, suma dels vuit pobles, tots municipis, que la conformen; amb pobles de menys de 1.000 habitants.

La Marina Alta és una comarca formada per la comarca històrica del Marquesat de Dénia, a més d'uns quants pobles al sud i la ciutat de Calp. L'interior de la Marina Alta, igual que el Comtat, fou des del temps de la Conquesta una terra conflictiva: la resistència musulmana troba a les valls interiors un baluard, però amb la conquesta dels pobles de l'interior queden relegats a un paper menor, patint un procés de despoblament que culmina al segle XVII amb l'expulsió dels moriscos, i el posterior repoblament per mallorquins i menorquins. Això comporta una sèrie de característiques especials al parlar i gastronomia de la zona. Més tard, als segles XVII i XVIII, són un focus de bandolerisme (roders), i centre dels subsegüents moviments antifeudalistes anomenats les Germanies.

A la comarca es parla el valencià meridional. Els pobles d'interior –d'històric repoblament mallorquí– conserven trets lèxics i fonètics mallorquins. L'article salat s'hi ha perdut i es conserva només a la veïna població de Tàrbena (Marina Baixa); a la Marina Alta, només apareix en alguna frase aïllada (sa germana d'ella) i en alguns topònims locals.

La Marina Alta desenvolupa unes edificacions pròpies: els casups, les naies i els riurats. Igualment té un gran nombre de finques rústiques, masies, palaus urbans, castells, molins, torres de guaita i mercats coberts que representen un patrimoni considerable.

A les Valls, el conreu és d'olives, cireres i ametles; a la vall de Pop i les muntanyes entre Teulada i Benissa, l'oliva, l'ametla i sobretot el raïm.

També hi ha una rica gastronomia (mullador, l'espencat, coques dolces i salades, sobrassada i llonganissa, pastissos d'ametla o d'espínacs, bunyols, suquet de peix, bull amb ceba, faves sacsades, picada d'all i julivert, putxero-olla de carn-, arròs a banda, arròs al forn amb fesols i penques, arròs amb crosta, paella amb gamba o mandonguilla, pa amb tomaca, pebrots farcits d'arròs i magre...

CONÈIXER EL TERRITORI I LA LLENGUA. ANNEX II: INFORMACIÓ DE LES RUTES A PEU GUIADES

Rutes temàtiques a peu guiades

Dissabte 20 d'abril. Tres opcions. Esmorzar durant la ruta

8 h	DS1. VIDA ENTRE RIUS I BARRANCS. PR-CV 147 El Barranc de l'Infern (6.700 escalons, "La catedral del senderisme"): Fleix - font Grossa – riu Girona - Juvees d'Enmig – font de Reinós - riu Girona - Juvees de Dalt – Barranc Racons – l'alt de l'Ombria - font dels Olbis - Benimaurell – Fleix (dificultat alta, 14 Km). Guia: Fernando Sendra
8.30 h	DS2. EXPERIÈNCIES D'ECONOMIA TRADICIONAL: RAMADERIA I APICULTURA 8.30 h: Ramaderia: Com es pastura un ramat de cabres i cabrits. Pasturatge des del Campell al Penyó i Fleix, amb Àngela Mas Mengual, mestra i pastora de la Vall de Laguar. Dificultat baixa. 13 h: Apicultura: Com es fa la mel, amb Carlos Gavilà, El Serralet de Segària. Xarrada al Centre Social de Fleix
8.30 h	DS3. SANITAT I NATURA Passejada botànica de Campell a Fontilles, per l'Ombria i la font del Gel, i visita al sanatori, història i cooperació, amb Jaume X. Soler Marí, botànic, i Josep Bernabeu, Universitat d'Alacant (dificultat baixa, 3 Km). Tornada amb autocar a Fleix

Diumenge 21 d'abril. Tres opcions:

	Els autocars eixiran des de Campell (Centre Polivalent) fins a l'inici de les rutes. Esmorzar durant la ruta. En acabar cada una de les rutes, l'autocar recollirà els participants per tornar a Fleix.
8 h	DG1. PAISATGES DE LA MARINA. PR-CV 149: El Castellet: de Castell de Castells (la Vall de Pop) al Castellet, una espectacular vista sobre les muntanyes (el Puig Campana, l'Aitana...), l'embassament de Guadalest i la mar de la Marina (dificultat mitjana, 8 Km). Guia: Fernando Sendra

SERVEI DE PROMOCIÓ I
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

8 h	DG2: PREHISTÒRIA I HISTÒRIA. Ruta El Pla de Petracos i el Barranc de Malafí. Visita a les pintures rupestres del Neolític, de l'art macroesquemàtic, declarades Bé d'Interés Cultural i de la Humanitat per la Unesco, i passeig per l'espai de lluita entre els cristians i els moriscos el 1609. Visita al Museu d'Art Rupestre i Etnologia de Castell de Castells (dificultat baixa, 4 Km), amb Carles Miret, arqueòleg, i tècnics del Museu d'Art Rupestre
8.30 h	DG3: NATURA DE LES ZONES HUMIDES. Visita al Parc Natural de la Marjal de Pego-Oliva. La natura de les zones humides (hàbitats, flora i fauna) (dificultat baixa, 3 Km). Guies: tècnics del Parc Natural de la Marjal de Pego-Oliva